

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА ЦАНЕВА

ДНЕВНИК С ОБРАТНА ДАТА

ОТКЪСИ

по решение на автора и издателство gabriell-e-lit целият текст ще бъде достъпен за свободно четене като електронна книга след публикуването на печатното издание.

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора или на издателство gabriell-e-lit.

© Надежда Александрова Цанева, автор, 2022

© Габриела Цанева, художник, 2022

© Габриела Цанева, корица, 2022

© Издателство gabriell-e-lit, 2022

ISBN 978-619-7520-90-3 (pdf)

ISBN 978-619-7520-91-0 (ePub)

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА ЦАНЕВА

ДНЕВНИК С ОБРАТНА ДАТА

Издателство

gabriell-e-lit

София, 2022

ПРЕДИСЛОВИЕ

Много пъти започвах тази книга и не я довършвах. Все нещо се случваше – понякога важно, друг път – просто дните ме затрупваха с тихия си ход. И идеята за книга се размиваше.

Сега вече е друго – тя не е в моите ръце. И аз съм друга – много различна от тази, която започваше, но не стигаше края. Аз вече го стигнах...

**днес вали –
чувам само потока на спомена
минали дни**

ПЪРВА ЧАСТ

ДНЕВНИК С ОБРАТНА ДАТА

ПРЕДИ ДНЕВНИКА

12 октомври 1991 г.

Събота е. Трудна събота. Тиха, уморена събота. Ден за размисъл...

Утре, в неделя, има избори. Трудни избори, важни.

На 53 години съм. В деня след утре имам рожден ден, ще стана на 54. След една година – пенсионерка...

А утре? Какво ще се случи утре, на 13-ти?

В деня след утре – дали и демокрацията ще има своя рожден ден?!

И Партията – дали ще стане пенсионерка?

И дали няма да дойде нов тоталитаризъм? Защото всяка нова власт идва с обещание за новост, за добруване, за благоденствие.

Въпроси, на които времето ще даде отговор. Не аз. И дано най-важният отговор не закъснее. Дано. И да бъде достоен. За да няма повече разплакани детски очи, наранена душа, обезличено „Аз“, унифицирано мислене, манипулирано съзнание. И на 19 години никой да не казва „Аз съм свършен човек“...

И да не защитава дисертация по химия този, който е роден да създава литература... О... издребнявам, детенце, знам, това ще ми кажеш... Ще кажеш: „Надскочи себе си! Мисли в перспектива!“... Но, детенце, подходите за обобщение са два – от общото към частното, и от частното към общото. Аз съм избрала втория... Лошото е това, че ти си частен случай и е трудно да се правят обобщения, изхождайки от теб... Но аз имам поглед и върху развитието на други деца. Много деца, точно в годините, в които порастват и се превръщат в личности минаха през учебните стаи, в които преподавах литература, а днес маршируват пред очите ми.

Ще ми простят ли, че не им дадох повече?!

А ти?!

Следобеден октомври. Умореното слънце наднича през плетеното перде... Пердето на баба ми, кметската дъщеря... Имала го е от майка си, красавицата Елена... Ха! Не онази, троянската... Видинската Елена... Колко поколения са гледали слънцето през това перде?! И колко са очаквали залезният октомври да им донесе ново начало?

Седим с дъщеря ми – едната на дивана, другата на фотьойла, помежду ни – малката масичка. Като бариера ни разделя, заявила присъствието си материя – между мен и младостта... Стоят помежду ни – почти 30 години. Мълчим. Тя – захвърлила дисертацията си, забравила института, книгата си, живота си, отдадена изцяло на мисълта на изборите утре. За изборна победа ли мечтае? Не. Аз мечтаю за изборната победа на силната дясна партия. Тя – иска само следизборно парламентарно присъствие на мъничката партийка на най-истинските борци за демокрация, на изстрадалите комунистическия терор земеделци-николапетковисти, които – според мен и социолозите нямат никакви шансове да прескочат 4-те%. А тя казва – „Имат шанс. Ако всички като теб, които знаят, че те са истинските и че за тях трябва да се гласува го направят – без сметки, че ще „загубят гласа си“... Мълчим. Аз искам само сигурното. Искам само бъдещето – за нея, да бъде онова, което го мечтаем. Тя чете. Внимателно чете закона за изборите – секретар е в избирателна секция. Вчера един от членовете на комисията казал, че само в техния вход открил 10 фантома... „Мъртви души“ – как мирише на смърт и разпад. Колко ли фантомни гласове ще се явят пред урните?! Как искам да победи истината, честността, справедливостта... И най-после да дойде бъдещето... Не просто бъдеще, не просто време след днес... Да дойде нещо чисто и истинско, да дойде... Свободата ли?!

Всички ние сме длъжници на идващите поколения, които бавно удушаваме, бъдещето на които не съхраняваме.

Аз седа и не мисля за нищо. Само – за залезите, които оставих след себе си, които изтриват следите ми и затрупват все повече онова, което можехме да бъдем – аз, и тя, моето дете. И толкова други деца, които днес се разбягват като изгубени галактики.

* * *

Точка. Затворен е един кръг от миналото, който цял живот ще се мъчим да прекрачим. Точка. Кръгът е затворен. Започва съществуването. Не живеенето – съществуването, защото по-сигурно е да учиш химически формули, отколкото да пишеш истината за прекършения полет на своето поколение. Полет, в чието прекършване вземахме участие всички ние – кой умишлено, кой – не; кой целенасочено, кой – не; кой убедено; кой – по инерция; кой – защитавайки идеология, кой – за да преживее; кой – със страст, кой – защото така трябва. Еднакво безнравствено, престъпно и жестоко. Всички ние – родители, общественици, учители, писатели, актьори, журналисти и т. н., и т. н. – правехме всичко възможно, за да моделираме бъдещето на нацията, да го направим покорно, послушно, бездушно. И вярно. На Идеала?! О, не...

И успявахме – създавахме покорно и послушно поколение. Вярно. На Партията, на Съветския съюз... На Властта. Създавахме немислещо поколение, прекланящо се пред идоли и кухи идеологеми, пред идеологии, зад които има само жестокост, убийства и премазана съвест.

И ми става болно, че в тези смазващи години ние, учителите, бяхме особено усърдни. Унифицирахме поколенията – системно, методично, унищожавайки индивидуалността у тях. Унифицирахме ги с униформи и с емблеми, с правилници и втъпени модели за

подражание. Унифицирахме ги с това, което преподаваме и с начина, по който го преподавахме.

И убивахме нестандартните им мисли. Направихме ги равни – само някой да надигне глава и веднага – наказание за пререкание с учителя, за рушене авторитета на учителя, за...

С учителите беше същото. И ние се унифицирахме. Послушно вдигахме ръце за всичко, без смелост да изразим собствено мнение. Без желание да защитим собствена позиция.

И възпитавахме бъдещето на нацията. И се надпреварвахме – кой да бъде още по-предан, още по-верен, по-безкритичен, по-безразличен, невзрачен, еднакъв, френетично верен... Още по-достоеен за похвалата на Партията-ръководителка, още по-раболепен пред политиката на Великия Съветски съюз... По-сляп, още по-глух.

Доволни от постигнатото със себе си, ние се надпреварвахме кой да огъва и да размачква още поревностно повереното ни поредно поколение. И ги създавахме – още по-предани поколения, още по-гладки и равни, послушни, непитащи, немислещи, неискащи, вярни на Партията и Съветския съюз, забравили корените си, историята си, полета на народа си.

И все по-малко оставаха българите, все по-малко оставахме българи, все по-малко – личности, все по-малко – хора...

Е, ще кажеш, детенце, не е съвсем вярно това. Ще кажеш, „ти не беше такава“... Бях ли? Не бях ли?! Ще кажеш – „и баща ми не беше такъв, и учителите ми от гимназията“. „Учеха ни на нестандартно мислене“ – ще кажеш... Да, стандартно мислещите не печелят международни олимпиади по математика. Но, в математиката няма идеология, детенце. И ти, ти, детенце, спечели национални олимпиади по биология и по химия, но не и по литература, където, повярвай ми, беше най-добра. Защото в природните науки няма идеоло-

гия, а в литературата има – твърде много. И защото, когато твърдиш и доказваш, че Ботев е терорист, а не революционер-комунист, доникъде няма да стигнеш... Но, това е друга тема.

Точка.

Слагам точката и ти ме стряскаш. Захвърлила си свитъка със закона за изборите. Гневна си. И заявяваш:

- Трябва да завърша право! Трябва да уча политология и право. Трябва да разбирам логиката на законите, за да разбирам какво се случва в обществото. Не можем само да викаме и протестираме без да знаем точно за какво и срещу какво...

Октомврийското слънце е залязло. Син полумрак струи през плетените завеси на баба ми. И осветява лицето на дъщеря ми. Виждам само очите ѝ. И решимостта ѝ, и гневът ѝ. И стремежът ѝ – да отхвърли товара на миналото, на цялото изглаждане, на което е била подложена и да върви изправена.

- А дисертацията ти?! А „Миналото в мен“?! – питам, и знам колко кук е въпросът ми.

- Говоря за бъдещето. Това е минало. Дисертацията е написана; ще я защитя. И книгата е написана. Ще я издам. Искан да е сега; исках да бъде светлинен меч, който да среже забравата и да освети истината за смазаната съпротива срещу комунизма в България. „Миналото в мен“ беше оръжие; дадох го в ръцете на тези, които имаха нужда от него. Не го разбраха, не го използваха... Казаха – „След изборите ще публикуваме части от книгата Ви. Сега са по-важни политическите статии и репортажите от земеделските дружби в страната..“

Тя мълчи и синият сумрак вае лицето ѝ. И разбирам, че още веднъж са я наранили, Днес, не Вчера. Наранили са я тези, на които е вярвала; не онези, срещу които сме я учили да устоява. Но, научили сме я – да устоява. И да продължава напред. Докъде ли?!

- Аз съм водата зад язовирна стена... – казва, и шепотът ѝ ме стряска – Аз мога да руша и да създавам...

ПЪРВИ ДНЕВНИК

23 юни 1997 г.

Днес, 23 юни 1997 г., след обяд, дъщеря ми, загрижена за моето психично състояние, ми направи този „интелектуален подарък“ – бележник и химикал – да записвам за разтоварване някои случки от самотния си живот с дядо й...

На мама –

с много обич и с надежда, че този бележник-дневник ще се превърне в прозореца, през който ще избягаш от бездната, в която си заключена. Обичам те, мамо, обичам те. Вземи този бележник и пиши. Пиши всичко. Пиши, когато те е страх, когато те е яд и когато си щастлива. Пиши – когато искаш да се скриеш под масата или когато искаш да издереш с нокти лицето си /или нечие чуждо/, пиши. Не се страхувай да изхвърляш мътното от душата си. Пиши – за себе си, за мен, за хората. Пиши! Сигурна съм, че няма да съжаляваш. Ако не искаш, е, добре. Ще потърсим психотерапевт. Но опитай първо с бележника, нищо няма да загубиш. И не забравяй – обичам те!

Габи

Много те обичам, детенце, ще се постарая да не те разочаровам...

24 юни 1997 г.

Вече държа в ръцете си бележника, който ще превърна в дневник. Това, разбира се, няма да бъде класическия „личен дневник“, в който се записват ежедневни или редуващи се в хронологичен ред лични преживявания, понякога свързани с характерни или важни обществени събития.

В литературата съществуват художествени произведения, в които писателят разказва във форма на дневник за събития, в които участва /или в които участва персонажът, от чието име се води разказът/. Тези дневници се превръщат в лесен път към мислите, предизвикани у героя от събитията, в които участва, или описва. Така са се появили световноизвестните „Записки от мъртвия дом“ на Достоевски, „По водата“ от Мопасан, „Дневник на излишния човек“ от Тургенев, „Без догма“ от Сенкевич. Някои от тях са мемоарна литература, други – роман във форма на дневник, който се води от главния герой. Той разказва за най-важните събития в живота си. А в „Герой на нашето време“ на Лермонтов, дневникът е само част от литературното произведение, чрез който писателят разкрива най-интимната същност на героя си.

Интересно е да се чете такъв род художествена литература. Далеч съм от мисълта, че моят дневник ще се превърне в нещо такова. И не би могло. И не би трябвало.

Аз не съм писател. Не мисля, че съм талантива, не съм амбициозна. Мразя да се придържам към установеното, към подреденото, класифицираното, опакованото. Мразя да ме сковават в рамки, да ме зазиждат в стени, да ме пъхат в калъф.

В моя дневник ще се редуват дати, свързани с токущо изживяното и със спомени, възкресени от него, случили се преди 5, 10, 15, 30... и повече години.

Е, не съм чела такъв дневник. Може и да има, не знам.

Но защо ли съм се размислила толкова за формата?!

Нали в моя бележник-дневник ще пиша за разтоварване, така необходимо ми за да се преборя с депресията, в която потъвам все повече през последните няколко години.

Току-виж съм излязла от дупката и съм станала пак някогашната г-жа Цанева, „ходеща по Луната“? Или... г-ца Александрова, чието облекло и поведение всички ученици копираха... Е, всъщност – „другарката Александрова“...

Но – това е друга тема.

Аз съм Надя. Просто – Надя.

А доскоро бях филолог, литератор, любимата учителка на редица випуски, израсли пред очите ми, доверявали ми сърдечните си тайни и съкровенията мечти. Обичах ги. И те чувстваха това. И ме обичаха. Но – достатъчно ли беше. Колко често на учителските съвети, когато трябваше да ги защитя, коленете ми се огъваха и оставах на мястото си със сухо гърло и няма... Аз, която ги учех да бъдат смели и да отстояват човешките си права, да имат собствено мнение и да го защитават... И намалявахме поведението – най-често „за пререкание с учителя“... и винаги ученикът беше виновен, и никога – учителят? И нима аз не бях виновна за това, че ги учех да бъдат непримирими и горди, а когато те ставаха такива... Мълчах... А винаги в „пререкания с учителя“ влизаше умният ученик, нестандартният, бунтарят, носещ в сърцето си чувството за справедливост. Страхливка съм. Знаех го тогава, зная го и сега. И какъв дневник ще пиша?! За пречистване на съвестта? За покаяние? Какво пък толкова – принавам си. Страхливка съм... Но не по рождение! Не.

И захвърлям бележника, свивам се в леглото, до стената, с колене до брадичката. Не, не заспивам – нужна е смелост – да затворя очи.

25 юни 1997 г.

* * *

с лист и молив –
самотата на човека
сред хората

Депресията ме поглъща – така мисли дъщеря ми, а аз – че така по-лесно се живее. Лежиш, ядеш, мислиш само за кучето и за стареца – само за едно, дали са нахранени... И живееш, ден за ден, ден след ден, без стремежи, без идеали, без желание да си „най-“. Без мечта – дори за нова рокля, обувки, чанта; за нов силует – нежен и строен. Или – просто да бъдеш нов и друг, хубав за себе си... Аз съм уморена стара торба – голяма и пухкава, пълна с дребни кости, които се губят в плътта... Стига!

Свивам се в уютното си ъгълче, горе, на втория етаж и ми е хубаво, безгрижно, тъжно и самотно...

Кучето лае по стареца, чувам го, тропа с бастуна по калдаръмните камъни, после портата скърца и трябва да стана...

Защото старецът ще се загуби. Защото трябва да го хвана.

Не искам да излизам никъде. Не искам да идва никой.

Скръцна портата, комшийката викна:

- Старецът ти пак скита към спирката, ще го изгубиш...

И думите са присъда. Като камък падат – пребита съм. Аз ли трябва да тичам по стъпките ти, старче?! Аз ли, чуждата?!...

И се препъвам по витата стълба, и се препъвам по калдаръмните камъни, стигам до портата, сърцето ми бие – искам да падне изпод гърдите ми, да го изхвърля и да ме няма.

Кучето лае, драска по портата, хуква пред мен, раз-
вързано, гуми скърцат... Не, не за него, за мен. Аз съм
пред колата и шофьорът мен псува. Сълзите ми съхнат
някъде вътре. Непролети. Пустиня съм.

пуст площад –
птиците пеят
за глухия старец

26 юни 1997

***

безименно зло –
връзва ни с нишки,
с паяжини, с вериги...

Изчезна радостта.

Стаята стана много грозна. И гостите в нея. Превръщат в декорация, която искам да изтрия. Празник ли? Свобода ли?

Защо винаги има някой, който иска или не, разваля всичко. Като днешния празничен обяд.

Защо винаги има някой, който се опитва да стои над всички? И да поучава. Както всеки ден се случва – сред приятелите, в службата, в обществото. В изкуството и в политиката. Не, човек не е и не може да бъде свободен, весел, щастлив... Или може? Ако се откъсне от необходимостта да бъде част от нещо – семейство, приятели... общност... Ако се отърси от необходимостта да чувства нужда от нечие одобрение, за да бъде свободен, весел, щастлив... Да престане да бъде зависим от... мнението на онзи „някой“, който се опитва да поучава, заемайки позиция „отгоре“, защото всъщност... Някъде в съзнанието ми изплува мисълта на Майкъл Монт от „Бялата маймуна“ на Голсуърти – „Да гледаш отвисоко на хората е сигурен признак, че стоиш по-долу от тях“...

Как ми се иска да кажа:

„над нас – само небето...“
над главата ми
облаци

27 юни 1997 г.

Отварям бележника и гледам – пак почерка на дъщеря ми: „Обичам те и съм щастлива, толкова щастлива, щастлива! Продължавай да пишеш! Пиши заради себе си, пиши заради мен... пиши заради хората, защото това, което пишеш е интересно и е нещо, до което всеки човек е стигал по един или друг начин... Обичам те, не се отказвай“

Какво дете е детето ми, а, старче?! Не е лесно да си родител на дете-поет... И те гледам, и си мисля – и ти ли си мислил същото, когато твоето дете-поет е расло край теб... Гледам те и не ми се вярва, но знае ли човек? Знае ли?!

Какво става в главите на другите...

***

Днес си щастлив. Цял ден вървиш из двора след кучето и пееш – онези, твоите, войнишки песни... Преди няколко години, когато беше още жива, казвам на свекърва ми:

- Татко Неделчо много помни, по цял ден войнишки песни пее...

А тя ме поглежда учудено и малко троснато, с презрение казва:

- Хм, помни... Нищо не помни. Измисля си...

И, като се заслушах, разбрах. Права беше, измисляш си. Мелодиите уж все същите, но думите различни. Всеки път – различни. Римите ти – без грешка, ритъмът, стъпката... Хванах един лист и молив, реших да записвам... Не можах – пееш, та не спираш!

И днес – ти вървиш след кучето, аз – след теб и те слушам как пееш. Но ти, като ме видя – спря. Изглежда ме по твоя си начин, и викна /нали си глух, мислиш, че и аз не чувам/:

- Ей, да знаеш, твойто куче не е куче... Цял ден върви в градината пред мен и малини пасе. Ей, всичките малини опасе, ей, една не остави – да ги опитам!

Гледам го, моето куче – върти опашка, очите му святкат; муцуната му кръв-червена...

Краката ми се подкосяват, а то скача върху мен, ближе лицето ми и на малини мирише...

малинов залез –
какви ли ветрове
ни чакат утре

12 юли 1997

Днес трябваше да бъде празник, но не е.

Една изгубила значението си годишнина.

Днес не се случва нищо, старецът е нахранен и относително здрав, кучето дълбае дупки в сенките на градината, а аз съм тук, горе, в полумрака на стаята си.

Чувствам се накрая на света, а животът изглежда нереален – и този, който се опитвам да живея тук, и оня, който вече е отминал.

Винаги равностметките са трудни, а когато се опитваме да ги споделяме – още по-трудни.

И защо ли го правя?! Заради себе си? Заради дъщеря ми? Заради онези деца, на които трябваше да бъда пример?

Да, бях.

Не позволих да ме направят нафталиново чучело в униформен костюм. Не позволих да ми отнемат цветовете и да ме превърнат в сиво блокче, вградено в сивите им редици. Бях ярко петънце в скучния пейзаж. Бях модерна, бях единствена. Защото „красотата ще спаси света“ ли? Не, не красотата – индивидуалността. И ходех с къси поли и широки панталони, и преподавах Боб Дилън и Джек Керуак в часовете за съвременна литература. И да, беше предизвикателство – и към мен, и към учениците, и към системата.

И да, коленете ми се огъваха на съветите, но написах и публикувах няколко статии, заради които някои колеги престанаха да ми говорят, други ми стискаха скришом ръката. Получих писма и обаждания от хора, които не познавах и които не просто ме подкрепиха; накараха ме да повярвам, че има смисъл в личния бунт, защото той все пак може да променя.

Да, един, двама, десет срещу петдесет – не могат да променят решението на един учителски съвет. Но дори само един глас в тишината може да пробуди нечия съвест. Дори съвестта на „редовия учител“. *Скромен, послушен, сив. Не носещ вина за нищо. Редови. Невз-*

рачен – като поведение, мисли, настроение, облекло, позиция – от раждането си, до дните пред пенсия...

Да, написах тези редове и ги публикувах във в. „Аз Буки“, бр. 39, 30.09-6.10.1992 г.

Ще кажете – защо чак през 92-ра? Защо чак тогава се осмелих да изпратя размислите си в редакциите на вестниците? Тогава, когато това вече не беше геройство, когато вече ни позволявах да изказваме еретичните си мисли и ние кокетирахме с тях. Е, направих го, когато мислех, че мога да бъда чути. И бях...

„Пишете много интересно и смело – изпращайте ни още...“ – ме потупваха по рамото от вестниците. И аз изпращах – още, и още... Но годините бяха 92-ра, 93-та, 94-та... Къде бях по-рано?!

Страхливка съм. Но не го направих по-рано, защото по-рано за всеки беше по-добре да бъде еднакъв.

Не мога да мисля спокойно за днешното поколение, първото, което има възможността да бъде различно, да бъде свободно. Защото редовият учител и днес властва в класните стаи, и днес задушават, руши – чистотата и порива към живот. Той, сивият, невзрачен и жесток – все още иска да вмести в своя калъп.

Не мога да мисля спокойно за бъдещето на България, формирано с манталитета, позицията и идеологията на редовия учител. На онзи, който все се оглежда, чака насоки, указания и шаблони. Той, редовият, страхуващ се да разчупи старото, да отрича, да воюва, мисли и твори, окопал се здраво в образователната система под покровителствения поглед на определен кръг директори, инспектори, началници, министри...

Стига!!!

Много късно става вече, много късно...

16 юли 1997

Разгара на лятото е. Юли. Сама съм.

В голямата стара къща, захвърлена на 10 километра от големия град, в който мина професионалния ми живот, в който още тупти моя живот – оня, който искам да живея.

Струва ми се, че съм корабкрушенец в края на света. Сама съм...

Всъщност, не съм.

Старецът е долу, бащата на съпруга ми.

Всяка нощ слушам как вика насън, как псува, как плаче... Бълнува ли?! Или е буден?! Сънува ли? Кошмарни спомени ли го терзаят...

Понякога чувам съвсем ясно цели диалози. А диалозите, понякога са страшни...

В тъмните страшни нощи в голямата стара къща...
Страх ме е, не мога да спя.

Ставам и пиша дневника си. Той е моето спасение.

***

мълчанието на нощта
гласът на сова
и Луна

20 юли 1997

Спасение ли? Няма спасение. Няма луна.

И писането започва да се превръща в мъчение.

Пиша в този дневник уж за да се справя с депресията; после продължих с намерението да пиша за отминали събития. Важни – за мен. И не само.

Разлиствам изписаните страници – само хленч и самосъжаления.

Днес искам да разкажа една случка от 1985-та...

Тogaва, най-добрата ми ученичка, Жулиде, стана Жулиета... Връщах класните упражнения. Нейното беше най-хубавото.

- Жулиета, излез и прочети писмената си работа – помолих аз.

Тя излезе на подиума пред класа, прочете съчинението си хвърли тетрадката си върху катедрата с все сила. Изплющя като шамар в лицето ми.

- Аз съм Жулиде и Жулиде ще бъда винаги! Запомнете това.

И напусна класната стая.

Аз не съхраних емоционалната връзка между нас, прекъсната грубо и безцеремонно. Не я нарекох отново Жулиде. Не я нарекох вече Жулиета. Разговарях без обръщение. Това беше унижително – за мен, за нея.

Отвращавах се от себе си. Мълчах...

Ще кажете – какво толкова? Мълчахме всички. Да, всички. А можехме да не мълчим – всички.

мълчанието на виновния;
мълчанието на безличния;
на гузния
и на героя –
колко са различни...

27 юли 1997

„Човек, колкото и добре да живее умира и друг се ражда. И нека роденият по-късно...“

Аз съм родената по-късно. И ти, съвременнико!

И какъв беше смисълът на този исторически надпис по-нататък?

Помним ли го? Съобразяваме ли се с него? Ще оставим ли и ние някаква дияра след себе си и каква ще бъде тя? Човек умира и друг се ражда...

Мразя този надпис.

Роденият по-късно се изражда. Разрушава, убива и мрази. Заличава... Обладан от необяснима жестокост и желание за унищожаване и смърт. Огън и пепел.

Човек е умирал и друг се е раждал. Отново и отново... Огън и меч. Кръв и заклание. Огънят на кладите, на който гориха еретиците. И огънят на крематориумите, в които трябваше да изгори цял един народ...

Меч и ботуш.

И премазване на всичко различно. Убийства без съд и с присъди, и лагери, докато в лагер се превърна половин свят...

И, какво остана след теб, Строителю Омуртаг?!

Всичката плиснала се кръв след теб, като потоп удави страната ти...

Какво остана?!

Ще кажеш – думите... Думите останаха...

12 август 1997

***

уловено време –
бъдещето – стена,
или Вселена?

За кой ли път умирам и възкръсвам с теб, мило,
незлобливо старче? За кой ли път?

Но днес не мога да сляза и да те видя. Не и днес.

Прости ми! Ако мисълта и обичта ми още могат да
стигнат до теб, прости ми!

Обичам те, боли ме. Но не мога да сляза и да отворя
вратата ти, не мога.

Виновна съм, и грешна, и жалка, и мръсна, но вече
не мога.

Как толкова бързо човек се превръща в нечовек не
разбрах. Само преди няколко часа, сутринта, бях при
теб, вдигнах те от пода, където беше паднал... От кол-
ко време?! Тичах за лекарката. Прочетох присъдата ти
в очите ѝ. Премери ни кръвното – твоето и моето. Тре-
вогата ѝ беше за мен – „Пожали се, момиче, не разби-
раш ли колко си зле?!“

И – ето ме горе, в моята стая. Всички завеси са
спуснати, уютно и тъмно е. Скрита съм. Сгушена в
завивките на леглото – щадя се. И не слизам при теб,
страх ме е. Страх ме е – какво ще заваря. Жив ли си?!
Искам да държа ръката ти, да я галя и стискам в моята.
И го правя – мислено, тук... Прости ми, защото аз не
мога.

13 август 1997

Нощ, но вече съмва.

После ден.

Колко бавно вървят часовете. Лута се животът. И ние с него.

Къде бродиш, старче?! И ние с теб.

Седим цял ден с кучето, свити на фотьойла срещу отворената ти врата. И ме е страх да вляза при теб. Страх ме е...

Някъде от дъното на салона чувам тракането на часовника и знам, че трябва да ти дам лекарствата и да те нахраня, но не мога да вляза при теб сама, не мога.

В стаята ти съм. Кучето се притиска в краката ми, скимти, препъва ме, докато ти нося бульона, но ти не го искаш... Нямаш да бутнеш ръката ми, само извърещаш глава. Страх ме е. Да изляза вън и да те оставя. И вътре да остана ме е страх. Само топлото тяло на кучето в ръцете ми е спасението. Да чувам дишането му – учестено и шумно, да усещам пулса му... За да не чувам тишината в стаята ти. И онази тишина – от която ме е страх.

***

И този път възкръсна, старче. И ние с теб.

Слънцето залязва в тревата и козината на кучето се слива с нея.

***

залезен вятър –
свисти в ушите ми
и в козината ти, куче!

17 август 1997

„Ризата да се белее – перчемът да се ветрее“...

Бедно, бедно старче, слушал ли си някога тази песен, помниш ли я още?! Оцелял ли е в главата ти образът на бялата риза като символ на смъртта?! Какви спомени пазиш във все още живото си съзнание, какво очаква болната ти душа – не зная, но това, което стана днес излиза извън познанията ми за човешката психика.

Уж вече си добре, вземаш си лекарствата, хапваш оттук-оттам, изправяш се и пристъпваш из стаята, а после – спиш, спиш, спиш...

И изведнъж днес, след обяд, те откривам в дъното на коридора, пред големия сандък. Как си стигнал до там, не знам. Седиш по турски пред него и гледаш в нищото. Тупвам те по рамото и питам:

- Какво правиш тук? Какво търсиш? – а ти:

- Рових... Търсих бяла риза. Щяла да ми трябва. Тъй казват хората, аз не знам. Може и да съм сънувал... Бяла риза трябва да ми купиш, щяла да ми трябва...

Объркана, смутена пиша тези редове и се моля – дано всичко, което зная за бялата риза и за смъртта не се сбъдне... Къщата няма да е същата без теб, и животът... И аз вече няма да съм същата...

Атеизмът ми припламва като дънер в огън, потръпва, разгаря си, рухва. И си мисля, че след тази случка няма да съм същата... Полъхът на отвъдното ме поглъща... Два часът през нощта е. Не мога да спя. И мисля за чудото, наречено Вселена и за малките човечета, лутащи се из нея. И къде е мястото на Бога? Колкото по-голяма става Вселената, толкова по-малък става той. И не е чудно, че не го виждам. Къде да го търся? В малките човечета ли? Или между тях, или над тях? Над нас... Не, стига толкова!

Къде си ти, поете? Къде ти е мястото? Тук, при нас ли? Между нас ли? Или някъде горе, в селенията на въображението си? Ела тук, поете, където баща ти умира... Още е жив, поете, ела!

И атеизмът ми, жилав и жив се завръща.

Два през нощта е, не спя. Слушам бълнуването на стареца и започвам да си говоря с теб, поете, и ти казвам:

- Ела! Купи и донеси бяла риза за баща си. Той иска ти да му я донесеш...

А ти ми отговаряш с добре познатото ми твое верую – „Човек обича приятелите си, защото сам си ги избира, а роднините – те са природна даденост; не си ги избирал и не си длъжен да ги обичаш.“ Да, те, роднините, отнемат свободата. А свободата трябва да се брани – дори когато можеш да я изгубиш от любов...

9 октомври 1997

10 юни – първият инсулт.

10 август – вторият. Жив си и те обичам.

Чакам със страх утре – 10 октомври...

Не искам повече болка и страх. Не искам смърт.

Страх ме е.

Сама съм. Не, ти си долу, точно под мен и те чувам.

Но през нощта не съм те чула. Дори не допусках, че имаш сили да се изправиш.

Имал си. И си станал, отворил си вратата, излязъл си... Как си стигнал до мазата? И до тези стръмни каменни стъпала, водещи към „долната земя“...

Търкалял си се до последното. И после пак си станал и си вървял обратно нагоре...

Не си имал сили да видиш пораженията...

Цялото ти лице и главата бяха в рани, и ръцете ти...

Държеше се за гърдите и казваше, че те болят. Погледнах – нямаше нищо, дори синини...

Лекарката каза, че си добре – само повърхностни рани. Не си припаднал, не е инсулт. Но мен ме е страх, идва утре.

Нощ е.

И слушам музика. Болна съм – от страх. И раните ме болят – твоите. Наслагват се върху моите, гноясват. Падам и ставам и продължавам. Докога ще успяваме да се промъкваме между смъртта и живота?

Как мечтаех да бъда свободна – безгрижното време след пенсия! Без задължително и отговорности, без купища тетрадки и болка във корема... Време за пътешествия, море и синьо... Вече пета година съм тук – вързана за едно куче и за теб – непредсказуемо и своенравно старче! Нещастна съм и ме е страх.

Не искам свободата, ако ще бъде откупена със смъртта ти. Не искам Утре!

ВТОРИ ДНЕВНИК

6 януари 1998 г.

Исках да напиша много неща на 6 януари. Богоявление. Рожденият ден на мама. Исках да пиша за майка ми – Бояна. Богоявление беше и е нейният ден. Трябваше да запаля свещ и да се моля. Цял живот трябва да се моля, не само на този ден. Но на кого да се моля?! На Бог, на ангелите, на нея?! Грешна съм – не мога да се моля. Грешна съм – не вярвам, че друг ще ми прости, щом аз не мога. Не бях до леглото ти, мамо! Не държах ръката ти, когато имаше нужда от мен, не те гледах с обичащи очи, не ти помогнах да си отидеш спокойна от този грозен свят. Обичам те, мамо! Липсваш ми. Боли ме за теб. Няма ден, в който да не падам мислено на колене, опряла чело в коленете ти, да не целувам ръцете ти, да не мълвя и крещя „Прости ми, обичам те!“...

Не запалих свещ, не се помолих пред иконите, не паднах на колене пред светците – на църква не ходя. Богомилка съм! От най-лошите – от онези, които не вярват; не се молят. Не моля. Липсваш ми. Прости ми.

Половин час мълчах в тишина. Гледах стената пред себе си, докато заблестя като пламък на свещ. Мислех за теб, мамо! Прости ми. Аз не мога...

7 януари 1998 г.

Богоявление мина. Нощ е, вече 7-ми... Не си прощавам и не моля.

ВТОРА ЧАСТ

ОБРАТНАТА ДАТА НА ДНЕВНИКА

Ти умря, старче. Издъхна в нощта, когато бях горе. Но не беше сам.

И моето момиче е било с теб. Намерих смъртта ти в романа ѝ – до теб е била в дългите си нощи с компютъра. Била е до теб в самотата ти.

А на сутринта големият ти син и внучката ти те измиха и облякоха за дългото ти пътешествие към нищото.

Добро дете съм отгледала, значи – не съм съвсем лоша.

И – започвам да събирам трохите си, днес, повече от 20 години след края ти.

И аз преживях инсулт, но нямах твоя късмет.

Не станах след първия.

Дали имаше други?! Не знам. Твърде дълго останах в небитието.

Моето малко момиче като птиче кръжи над счупеното си гнездо.

Счупена съм. И тя не може да ме залепи, нищо, че опитва. От бебе все опитва да лепи счупени неща, за тях тъжи, не иска нови, не иска други – все счупените иска да държи и да поправя.

И това, което мога да направя, е да събера трохите си, за да ѝ дам шепа цялост. Дано да ѝ стигне в дългия път, който върви.

ТРЕТА ЧАСТ

ПРЕЗ ПОГЛЕДА МИ

„ЮПИТЕРОВА ЖЕНА“ НА РОСИЦА КОПУКОВА

Наскоро прочетох в интернет информация, че Росица Копукова е издала юбилейната си, 50-та книга. Бях изненадана, защото от общуването с нея, като автор в списание „Картини с думи и багри“, бях останала с впечатление, че е по-скоро млад човек, отколкото автор на преклонна възраст. Това ме провокира да търся още информация и да следя творческите ѝ изяви. Забелязах, че публикува стиховете си с дати и често с една и съща дата четях две, дори повече творби. Бях поразена от лекотата, с която пише Копукова – тя не търси думите, римите, образите, обратите – те като че ли сами я намират... Един водопад от настроения, поучения и закачки към читателя; един непрестанен диалог на лирически аз с Другия – приятел, опонент, историческа личност, или понятие; една свобода на изказа, ритмичност, мелодика. Лично аз, като автор и като читател, не съм привърженик на класическото стихосложение; днес то звучи архаично, често неестествено, почти досадно. Но за поезията на Росица Копукова, облечена в добре написан класически стих, с издържана рима и ритмика, това не може да се каже; тя е естествена като дишането.

Основната тема в творбите ѝ е съвременността, с всичките ѝ нелесни проблеми.

Нека спра дотук. Не искам да отнема удоволствието на читателя сам да ги открие, съпреживее, осмисли.

Но преди това ще завърша изложението си с още няколко щриха, които очертават една интересна и богата творческа съдба.

Росица Копукова е завършила педагогика и българска филология. Живее, твори и работи в София като журналист. Носител е на 51 международни награди – САЩ, Италия, Австралия, Германия и десетки българ-

ски, известна е като име в европейската преса. Пре-
веждана е на английски, френски, италиански, порту-
галски, руски език.

А сега ще представим на читателите няколко сти-
хотворения от новата ѝ, юбилейна книга „Юпитерова
жена”, сборник със стихове и разкази.

МОСТЪТ НА КОЛЪО ФИЧЕТО

*Майсторе, как съградил си мост,
дали от Бог получил си идея,
през вековете името е гост
и вечността във името живее.
И твоят мост България държи,
знак, че ще я има в бъднината!
Божествен камък някъде вкълни
в градежа – да вървим оттук – нататък.
Майсторе, словата са ми щит,
пред празника на Кирил и Методий,
на тебе посвецавам моя стих,
душата ти до днес по моста броди.*

Юли 2019г., София

ЗА „РЕШИ СЕ И ЩЕ СИ СВОБОДЕН“ НА ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

В последните дни на 2019 г. литературен факт стана второто издание на есеистично-публицистичния сборник на Габриела Цанева „Реши се и ще си свободен“.

Новото издание запазва композиционната структура на първото, както и автентичността на текстовете. Доколкото, обаче, по съществуто си „Реши се и ще си свободен“ е дневник (1989-2001), а стиховете от раздела „Врабче върху антената“ имат характер на стихосбирка, (вече получили свой самостоятелен живот като отделна книга със същото заглавие чрез изд. е-Книги, С., 2010,) то сме преработили поетичните текстове от него като импресионистични фрагменти и сме ги вмъкнали хронологично в тъканата на цялостното произведение.

В книгата сме инкорпорирали и поетично-експресивни текстове на Цанева от същия период, вече публикувани в други нейни самостоятелни произведения, или в периодични издания.

А защо отново „Реши се и ще си свободен“? Този дневник, обхващащ първите 12 години на прехода, съдържащ както разказ от първо лице за знакови събития, като първия свободен митинг (18.11.89) и първите бдения за демокрация (зимата 1989-1990), като протестите, довели по падането на правителството на Луканов, а по-късно и на Виденов, така и авторовото отношение към случващото се, авторовия стремеж чрез слово да „освободи души и умове“, вече има друг смисъл и характер. Все още не на исторически документ за епохата, но може би на документ, който може да ни послужи като маркер, спрямо който да съизмерим извървения път на промяна оттогава – в личен план, и като общество.

Трийсет години след началото на демократичните промени обществото е уморено и омерзено от онова,

което се случи през тях и което вече е история. Има хора, които поставят под съмнение демокрацията – като път за развитие и като политическа практика, като система от институции и начин на мислене. Има хора, които отричат всичко постигнато, като отдалечаване от практиките на тоталитарните системи на миналото и изграждане на нова парадигма. Има такива, според които „всичко” е било предварително планирано и продиктувано „отгоре“, от „онези, които дърпат конците“, от „световната конспирация“. Някои смятат, че последните 30 години са грешка...

Може би всички те донякъде са прави, но... в онези дни, преди 30 години, имаше нещо истинско, имаше общност от хора, които промениха света ни, завинаги....

И ако някой мисли, че тази промяна не се е случила, че нищо не се е променило за добро, греша...

А, че обществото, в което живеем, не е онова, което мечтахме... да, вярно е!

Реши се и ще си свободен, читателю!

Свободата може да се вземе, но не може да се даде.

ЗА РОСЕН МАРКОВ И БЛОГА

„ТИКВЕНИ МЕДАЛИ“

За блога и неговия автор

Щастливи сме да представим и да подкрепим едно ново начинание в интернет пространството – блогът „Тиквени медали – политическа сатира“ на Росен Марков.

Кой е Росен Марков? Не беше трудно да намеря нещо за него и за неговото творчество в глобалната мрежа. Онова, което искам да споделя с читателите на списание „Картини с думи и багри“ взех от визитката му в сайта „БГ фантастика“.

Росен Марков е роден на 10.06.1969 г. в град Русе. Завършва СОУ „Христо Ботев“ гр. Русе през 1987 г. Служи в БНА на редовна военна служба – картечар за периода 1987/89 г. Работил е като актьор в ДТ „Драгомир Асенов“ – Монтана, сезон 1992/93 г. Работил е също и като бояджия, охрана и др.

С писане се занимава от дете, първите му по-сериозни публикации са два разказа в местния русенски вестник „Утро“ през 1994 г. – „Усмивката на смъртта“ и „Черният Дом“ – първият в жанра хорър, а вторият е научна фантастика. Същата година написва и сценарий за игрален филм „Ауфвидерзеен“.

През 1999 г. заминава за Чешката Република, където живее в продължение на една година.

През юни 2010 г. започва да пише книгата „Боже, избави България“, която завършва през 2012 г. и издава през 2015 г.

Росен Марков е създател на персонажа Disabled-Man, който принадлежи към категорията супергерой.

Автор е на блога „Тиквени медали – политическа сатира“, в който са събрани негови афористични мис-

ли от последните пет години. Сайтът е създаден през 2020 г.

Защо блог за политическа сатира представяме в списание за литература и визуални изкуства?

Прегледах го.

Не съм любител на сатирата, но ме накара да се усмихна с онази горчива, свиваща гърлото усмивка, която добре познавам от прочита на шедьоврите на българската и световна класика в жанра. Не, не сравнявам Росен Марков с Алеко... просто казвам, че в думите му има горчива истина...

Прочетох набързо и откъса от книгата му „Боже, избави България“, публикуван в „Литературен свят“... Е, да – интересно, динамично четиво в добре познатия и популярен криминален жанр.

Бях приятно изненадана от разнообразните творчески търсения и добре намерените решения на Росен Марков като разказвач и като сатирик. Читателят би помислил, че за един автор е по-важно и съществено да популяризира обемното си прозаично творчество, не толкова кратките сатирични проблясъци, които има.

Защо е така, защо един автор на интригуваща проза създава блог за политическа сатира?

Е, просто решихме да се обърнем към него и ето какво сподели Росен Марков за списание „Картини с думи и багри“:

„Аз съм човек с увреждания, жертва на системата в България, както стотици хиляди други българи! Всичко, което пиша, е протест срещу геноцида над обикновения човек у нас и над болните хора!

От 10 години начело на държавата е Бойко Борисов. За това време животът в страната стана още по-тежък, за което отговорност носи цялата политическа върхушка!

А същевременно се говори за небивали икономически успехи и за социална политика, каквито почти липсват!

Заради тази демагогия и фалшиви „успехи“ съм нарекъл блога си „Тиквени медали – политическа сатира“! И, разбира се, заради прякора, който народът ни е сложил на Бойко Борисов – Тиквата! Исках да издам книга със същото заглавие – „Тиквени медали“, но „големите“ издателства не желаят и да знаят.

Това бе причината да създам блог – място в интернет, където да казвам свободно това, което мисля, и надявам се – хората да го четат.“

Надяваме се, че скоро Росен Марков, както със своята политическа сатира, така и с прозата си, ще стане автор и част от списание „Картини с думи и багри“...

И това е не само защото мисията на списание „Картини с думи и багри“ е да подкрепя българските творци на литература и визуални изкуства, нито защото пишещата тези редове също е човек с увреждания, жертва на системата в България... а защото без свобода на словото няма свобода, нито има литература и изкуство, нито има творци!

СТЪПКИТЕ ПО ПЛАМЪЦИТЕ НА ЖИВОТА

За „Стъпки по пламъци“ в контекста на творчеството на Габриела Цанева

„Стъпки по пламъци“, деветата стихосбирка на Габриела Цанева, излезе като електронна книга през август 2019 г. и е четвъртото заглавие на издателство gabriell-e-lit. Щастливи сме да представим на нашите читатели илюстрирания от поетесата лиричен сборник и като печатно издание.

Композиционно, книгата е разделена на две части – „Лирика“ и „Хайбуни и хайку“. В първата част поетичното слово е илюстрирано с живописни послания на автора, една симбиоза на думи и багри, която не за първи път виждаме в творчеството на Габриела Цанева /„Състояния“, изд. „Изток-Запад“, 2013, „Бурята сплита ръце“, изд. „Захарий Стоянов, С., 2016 и „Високосният ден“, изд. „Захарий Стоянов“, С. 2018/.

В този смисъл не е изненадващо и съжителството на хайку поезия с прозаични фрагменти, което пък е плътта на втората част на стихосбирката – и това вече познаваме донякъде от „Искам себе си“, изд. „Изток-Запад“, С., 2011.

Новаторството като еманация на традицията

Тогава – какво е новото, различното, развитието?! Какво е онова, което ще провокира интереса на читателя към „Стъпки по пламъци“?

Може би това, че в тази книга лирическият „Аз“ застава още по-оголен пред оня, който би поискал да го погледне, да го докосне, да го разбере. Или – през очите на поета да се взре в себе си.

А може би това, че авторът ни превежда през ада на личните си терзания, за да ни отведе до едно международно предизвикателство, което дава нова гледна

точка към сакралното преживяване на поезията. Няма да сгреша ако кажа, че идеята „По хайку на ден през февруари“ връща „хайку“ към онова състояние на интелектуално-емоционална игра, характерно за възникването на жанра в средновековна Япония.

Същевременно, съвременната адаптация прави опит за изграждане на духовна общност, в която всеки е едновременно автор, читател и анализатор на вдъхновението, уловено в един миг, в една дума, в един носталгичен спомен. И когато четем „Стъпки по пламъци“ неусетно ставаме част от пътеката, която лирическият „Аз“ трябва да изброди, за да стигне до духовната общност „хайку“ и да продължи, обогатен, самотните си експерименти с думите и багрите.

Думите и багрите

Едно от безспорните достойнства на настоящото издание е пълноцветното възпроизвеждане на авторската палитра, а това е важно, защото тук става дума не за цветни илюстрации, а за възприемането в пълнота на един творец, за когото багрите и формите на живописиста не са самоцел, нито проста украса на едно лирично произведение. Всички визуални картини в „Стъпки по пламъци“ са породени от, или пораждат, своето вербално отражение.

„ЧЕТИРИ ЕДНОАКТНИ ТРАКИЙСКИ ПЬЕСИ. СОНЕТИ И ЧЕТИРИСТИШИЯ“ НА ЛИЛЯНА РАЙЧЕВА

За изданието

И трудно, и лесно се пише за книгата на Лиляна Райчева „Четири едноактни тракийски пиеси. Сонети и четиристишия“, излязла през 2020 г. със знака на столичното издателство „ИК Огледало“ под редакцията Пламен Анакиев.

За оформлението

Книгата е оформена от Виктор Гуцев със семпла корица, която привлича погледа на читателя с центрираната фигура на антична амфора. Мотивът върху амфората, навежда на мисълта, че трябва да отнесем въображението си към времето на червенофигурната керамика /VI – III в. пр. н. е./, когато шаблонът се разчупва и изображенията напускат фриза, като добиват цвета на материала, от който е изработен съдът, а фонът, който ги откроява, става черен гланц. Фрагменти от фигурална керамика, характерна за целия архаичен и класически период, са вплетени като илюстрации и в книжното тяло.

За автора

От задната корица се запознаваме с автора, д-р Лиляна Райчева. Гледа ни одухотворено лице, зад което надничат цветя.

Тя е родена през 1930 г. в Асеновград, завършва медицина през 1956 г. Не можем да останем равнодушни към впечатляващия ѝ професионален път на специалист – алерголог, към научните ѝ търсения и открития.

И някак странно е, че тази биография е на поет, на творец, изкушен и от Калиопа /по-късно, в текста, ще видим по колко различни начини/, и от Клио, и от Мелпомена...

За творбата

Когато разгърнем страниците на книгата, ще видим, че всички музи властват, защото това не е просто сборник с драми и поезия, но е едно цялостно произведение, което разкрива пред читателя многопластовия авторов поглед към древната история, философия, изкуство и мистика на земите, родили тракийската цивилизация.

Задълбоченият анализ на Георги Цанков и предговора на автора въвеждат читателя към проблематиката на сборника, но не могат да го подготвят за пътешествието към дълбоката древност, което го очаква.

Пиесите

Пиесите са кратки, историите, които разказват – завладяващи, развързките – изненадващи. Те са плод както на авторовата фантазия и пристрастия, така и на сериозни анализи и проучвания, почиващи на научни открития и разкопки.

Изключително удоволствие е да бъдат прочетени; бих казала – авторовият текст и читателското въображение са достатъчни, за да бъдат „гледани“ без посредничеството на театрална или филмова реализация. Ще спомена заглавията само като илюстрация на широкия спектър на засегнати теми и пространствено-времеви диапазони – „Филип Македонски и жреците на Одесос“, „Меда и Котела“, „Лизимах и Дромихайт“, „Вологез и Родопис“.

Поезията

Интересно построен е и поетичният цикъл „Сонети и четиристишия“. Тук, след посвещението-въведение, изградено от две четиристишия, всеки сонет е предхождан от своя концентриран четиристишен екстракт, който понякога въвежда читателя в основната тема, а понякога я пояснява, а друг път... Е, просто – прочетете книгата!

Заклучение

Но, преди да завърша, ще кажа още няколко думи.

Лично за мен, като филолог и учител, преподавал дълги години древногръцка литература и естетика, интерес представляваше и авторовата гледна точка в двете статии, с които завършва сборникът – „Какво е космогоничен мироглед? Ритуали. Митове. Как се ражда поезията, драмата, културата?“ и „Как се раждат изкуството, поезията, драмата, театърът, културата“.

Но, сигурна съм, че те, както и целият том, ще бъдат добро четиво за всеки, изкушен не само от литературата, но и от историята и археологията; не само от поезията и драмата като изкуство, но и от техния отблясък върху развитието на обществото, религиите, философията, върху архетипното несъзнавано и опита да бъде осъзнато, от търсенето на мястото на днешните морално-етични напластявания, които са в основата на европейското развитие и световната съвременна цивилизация.

Нека пожелаем добър път на автора и нейната книга към читателя!

МЪДРОСТ И УСМИВКИ

или за „Усмивките на мъдростта“ на Николина Пенева

В края на март 2021 г. в редакцията на издателство gabriell-e-lit получихме няколко текста с афоризми и сатира в мерена и немерена реч.

Това ни изненада и зарадва, като същевременно ни постави пред неочакван проблем – трябваше да реструктурираме списание „Картини с думи и багри“ като добавим нови категории за новите литературни форми... А това се оказа предизвикателство.

Какво по същество си представляват афоризмите и епиграмите? Какво е съотнасянето им със сентенциите?

А със сатирата?

Могат ли да бъдат отделени в специфичен литературен жанр?

И, докато прекроявахме списанието, за да го направим удобно място за новите форми и автори, ето че получихме в издателството и ръкописът на Николина Пенева „Усмивките на мъдростта“, под редакцията на Надежда Радева.

Няма да скрия, че го прочетох „на един дъх“. От първото изречение – „Усмиваш ли се, /ще изглеждаш победител.“, до последното – „Сензация! /И ние сме интелигентна нация!“, книгата предлага един свеж, неподправен хумор, под който прозира изстрадана истина – понякога дълбоко лично преживяна и осмислена от автора; друг път – уловена от онова, което е част от колективното несъзнавано, едно общочовешко достойние, изкристализирало в ясен образ и послание.

„Усмивките на мъдростта“ е 47-мата книга на Николина Пенева, в която са включени избрани афоризми от обемното творчество на авторката, позната на широката публика от участията ѝ в предаването „Рано

в неделя”, рубриката „Законите на Мърфи в ефир” на програма „Хоризонт” и издадените национални литературни сборници „Законите на Мърфи в ефир”.

Композиционно, книгата е разделена на две части, като в първата афоризмите са в проза, а във втората – в римувана реч. Оригинални и остроумни, събраните сентенции ни карат да се усмихваме, замисляме и да се съгласяваме с авторовите наблюдения на живота в най-разнородните му проявления.

Тук намираме и онова, което е толкова простичко, но толкова лесно отминавано – „Ако влезеш в психологията на детето,/значи си мъдър!”, и вечните истини, които звучат тривиално, но колко е прекрасно, ако сме ги преживели – „Влюбен ли си – и земята е рай...!”, но тук е болката – „На човека бодлите са в сърцето.” А колко хубав е този образ!

Макар да е, може би, необичайно в един сборник от кратки изречения да се търси образ, или общо послание, в „Усмивките на мъдростта” е лесно да ги намерим – тук е и глупакът, и неудачникът, и безличникът: „Жената му взе акъла, /но не беше взела кой знае какво...”; „Никога не беше паднал ниско, /че откъде да падне?!”, тук са грабителят, и продажникът – „Пазарна икономика – всеки се продава...”, „Натрупа състояние, /но затрупа съвестта си.”...

И хитрата, и невярната жена – „Съпругът ѝ бе поредната бройка...”; „Открадна му живота и си навлече главоболие – /беше актьор.”;

„След толкоз изневери и мъжът ѝ започна да ѝ се струва интересен.”

Но и семейната драма на хора, твърде различни, за да живеят заедно: „Жена – ангел, мъж – паднал ангел – / как няма да има разводи?!”

Или още по-тежкото, неппростимото взаимоотношение – „Домашно насилие – тя му счупи хатъра, /той ѝ счупи главата...”

Но тук е и поетът с нежна душа... „Мечтата е отдушникът на твореца!“ или „Само творците летят, /останалите карат леки коли.“

И без да бъде досанднонравоучително, често срещаме онзи жадуван оптимизъм, който може да ни изведе към един по-светъл, по-желан свят – „От злото може да те опази само доброто – толкова е просто!...“

Или стойностните неща в живота – „Истинското слово е като питейната вода – пие се с наслада.“; „Написаното остава, стойностно написаното отива във вечността. „Повтаряните мисли са позлатени от времето.“

Дали е слабост или пък в това е силата на книгата като цяло, но в него не може да се търси градация, или обща тенденция, която да води към определен извод. Афоризмите от двете части на сборника са разделени формално, а не тематично. Може би това обърква, но пък и не дава възможност на читателя да потъне в една тема, държи го винаги буден, нащрек...

Винаги има нещо, което авторът недоизказва, за да се получи повече от диалог – едно взаимно допълване и надграждане: „Спечели си много завист –/умееше да печели!“

Да печели – какво? Пари?! Или всичко...

След няколко страници четем: „Пожъна успехи и остави зад себе си плява.“

Отново същата тема, но този път алегорията на образа доминира над многопосочността на отворения отговор.

Стъпка по стъпка, отиваме към мъдростта на живота – „Промяна след промяна –/всъщност това е животът!“ Или – „Часовниците мамят, но не и времето!“

Така би могла да бъде цитирана цялата книга. Искам да се спра само на още няколко примера от втората, римувана част на сборника, в подкрепа на казаното по-горе, а именно – богато многообразие от теми и образи, въплътени в стройно римувани фрази, отразя-

ващи авторовото верую за живота, творческата участ и любовта:

* * *

Пак твореца уважиха –
болката му съживиха...

* * *

Бедният творец се бори за слово –
в тая безсловна държава...

* * *

Любовта им е гореща –
тя му готви само леща!

Прави впечатление добрия подбор и прецизна редакторска работа – в сборника няма и следа от повторения, препокриване на теми, словесни излишества или просто тривиални, скучни съждения.

В афоризмите на Николина Пенева звучи един ярко индивидуален глас, който има какво да ни каже.

Ето защо считам, че включването на книгата „Усмивките на мъдростта“ на Николина Пенева в издателския план на Арт платформа gabriell-e-lit е уместно, като ще доведе до разширяване на читателската аудитория чрез обогатяване на тематично съдържание и нова, качествена литература.

Нека пожелаем на автора нови творчески висоти, а на книгата – лек път към Читателя!

ЗА „НОЩТА НА ЩУРЦИТЕ“ НА ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Най-новата поетична книга на Габриела Цанева отново излиза със знака на издателство *gabriell-e-lit* – първо като електронно издание в двата формата *.pdf* и *.epub*, достъпна за свободно четене и сваляне от платформата на издателството.

През идващата есен ще предложим на читателите и издание в печатен формат.

Художественото оформление на корицата, както и пълноцветните картини и хайга в книжното тяло са дело на поетесата-художник.

*

Структурно и тази стихосбирка следва утвърдената вече за автора схема, като събира поезия, живопис, хайку, хайбуни и хайга в една завладяваща сплав, където гражданският патос естествено преминава в медитативно съзерцание, за да бъдат достигнати най-дълбоките извори на про-никновението, да бъде постигнато равновесие в прозренията за духовно бягство и себеосъществяване, за бунт и връщане към света, който можем да променим.

И това намира своя израз в композицията – „поетическите“ части са две – „Нощта на щурците“ и „Отдалечаване“, следвани от третата, жанрово различна „Хайбуни, хайку и хайга“.

Разграничението е времево и тематично, донякъде само подвластно на авторовото послание. Или послания?!

Много са въпросите, които поставя книгата, като не дава еднозначни отговори. Онова, което е ценно, е стремежът към отхвърляне на статуквото на ежедневието – едно отражение на пробуденото общество, което рефлектира в съзнанието на твореца, за да достигне до своето художествено-философско осмисляне.

Още в първото стихотворение четем:

Щурците пицят –/ надлайват се с кучетата...../Пия носталгията на август,/..... нощта връхлита / измита, /измита безсънието ми – /клепачите падат /върху зида на бузите – /звънят, /като клепаля в утрото.

И виждаме, как една констатация на природна активност преминава в състояние на духа, а оттам идва пробуждането. Запомнящи се образи, но отново – не това е най-същественото, а начинът, по който поезията преминава от нивото на личностно преживяване, към призив за пробуждане.

Стихосбирката е препълнена с емоционално напрежение – наситеност, която пари, изгаря, оставя следи – и която намираме на всяка страница, защото, Габриела Цанева не просто констатира; тя намира свързаност в разpletените нишки на битието, които поддържат събитийната последователност в континуума на времето и ги следва, за да ги преподреди.

Така нарушава предопределеността, за да постигне неуловимото – минало/спомен – настояще/прозрение – бъдеще/многопосочност.

Тази обща схема на мислене е приложима за всеки стих в книгата, независимо от обекта на авторското изследване. И независимо от словесното и метафорично изобилие в първите две части, противостоящи на пестеливостта на изказа, наложена от жанровите особености на източните форми на поетико-прозаично и визуално изразяване.

*

Габриела Цанева е художник, който твори в цвят. Картините ѝ притежават ярка изразност, която е далеч от изчистената естетика на калиграфията и суми-е, но въпреки това /или – именно поради това/ още в първата ѝ цялостна творба, замислена и създадена като „хайга“ – „Състояния. Хайта“, изд. „Изток-Запад“, С., 2014 г. картините остават следствие/първопричина на

вербалните изкази – поетични импресии или кратки източни форми.

Тук ще цитирам само два примера.

Хайку, което става повод за създаване на картина и последвалото им вплитане в хайга:

*любов –
танцът на пчели
над цъфнал цвят*

И картина, която породила своето хайку, за да се превърнат в хайга:

*между залеза
и изгрева –
убежището на нощта*

В заключение ще кажа, че книгата съдържа творби от периода юли 2020 – април 2021 и е един сполучлив

опит да се превъзмогне както усещането за изолация, наложена от пандемията Ковид, така и съзнателно-несъзнаваното бягство от политико-социалната реалност. Проблемът за избора стои пред всеки от нас като мислещ индивид и като част от съвкупността фактори, които изграждат обективното съществуващо. Днес е по-болезнен от всякога.

Абсцесът, събрал отровата на последното десетилетие ще убие организма на социума, ако не бъде спукан. И това трябва да бъде направено, независимо дали ни харесва, или не. Тук и сега. Другата възможност е още по-плътно да затворим очи.

ЗА „ПЕЧАТ ВЪРХУ КАМЪК“ НА АННА ДИМИТРОВА

В началото на есента получихме в редакцията няколко поетични книги на Анна Димитрова и впечатляващия ѝ пътепис „Докосване до Изтока“. Дори само един бърз поглед е достатъчен за да разберем, че имаме възможността да проникнем в света на необикновен творец, и нещо повече – на личност, която е имала намерени-ето, възможността и способността да събере впечатления от недостъпни за повечето хора територии – не само в географски, но и във философски смисъл и порядък.

Книгата излиза под редакцията на Нели Пигулева (един, сам по себе си безпогрешен знак за качество) и е художествено оформена с авторски картини на Даниел Дянков.

Композиционно, стихосбирката е изградена от пет раздела – „Гнездо върху главата“, „Жажда“, „Нощен джаз“, „Път назад“ и „Евите“, като разграничителната линия е тематична, а не жанрово определена.

В своя поетичен изказ Анна Димитрова е пестелива. Често нейните стихотворения изглеждат като съставени от две, три или повече хайку – дотолкова всяко тристишие е завършена мисъл, способна да има самостоятелен литературен живот. Но тези заключени в краткостисия мисли и/или екзистенциални моменти водят и свой собствен диалог, който читателят следва, като се идентифицира и с лирически Аз, и с антагониста и често губи представа кой кой е в общия контекст на произведението. Понякога Аз-ът определя ролята си в света, но нерядко светът определя ролята на Аз-а:

*една случайна болест
тояжката
на пилигрим му подари*

*оказа се вълшебна
пътеките показва
към светите места в света*

Кое е първичното?

Съществува ли предопределеност, или личният избор носи и чертае своите последици върху житейския ни път? Търсенето и вярата; отчаянието и надеждата – вечното противопоставяне/противоборство но и единствено възможната завършеност на Ин-Ян...

Всичко това може да се намери в „Печат върху камъка“.

И е трудно да разберем – „Коя е тя, която се взира в очите на камъка?.. Срамежлива мимоза в пазвата на тишината, тя усвоява уроците по мълчание... Тя вижда онова, което подминаваме... Омаломощена, душата ѝ се подpira на лъчи от светлина и възкръсва като Лазар, за да поеме отново на път.“ – споделям тези бегли щрихи, с които Свежа Дачева улавя и рисува духовния образ на Анна Димитрова.

Ще го допълня като направя паралел между наименованията на включените в стихосбирката картини на Даниел Дянков и заглавията на стихотворенията, които илюстрират, защото в тази поетична книга авторовият естетически идеал неслучайно търси да допълни словото с живописни творби, като така създаденият динамичен синергизъм намира пътя към най-непосредственото и силно въздействие върху читателя.

„Тъжен ореол“ – „Вяра“

вярата във храма влезе

.....
*безбожник до вратата
фриволно се изкиска*

„Ангел хранител“ – „Жажда“

жаждата почука на вратата на съня

.....
дочула шепота в нощта

луната се промуши
през прозореца

.....

и сънищата долетяха
с ангели, танцуващи в дъжда
„Хляб за рождество“ – „Богоявление“
бездомна старица до храма стои

.....

в мразовитата утрин
душата е клادا, готова да лумне
„Ритуал“ – „Храм за душата“
домът ми е океан
а на дъното му блести храм
„Реквием“ – „Бащини очи“
срещу вятъра
пак се изправям
и се сгушвам
в бащините очи
„Смирението“...
... в мисли и сънища
пътувам към нея...

Към кого пътува Анна Димитрова и коя, коя е тя?

Тя не е изтъкана от традиционната християнска вяра, въпреки цитатите по-горе. тя не е подвластна и на мотивите на източната философия, пропити в същността ѝ.

Тя е човекът, който търси пътеките на равновесието и просветлението както вътре в себе, така и в природата, която е онзи вечен дар, от който черпим своето вдъхновение и идентичност...

„ПОД НЕБЕТО В МЕНЕ“ НА ТОДОР БИЛЧЕВ

Това е една многопластова книга с четири разнообразни раздела.

Първият, озаглавен „Да имаш, да нямаш“ е за любовта, вторият е изграден изцяло в новата поетична форма апева и така е озаглавен – „Апева“, третият, „В прегръдката на драката“ без съмнение може да бъде определен като сатира, а четвъртият, „Илюзия реалност“, е посветен, най-общо казано, на нещата от живота, но разгледани с окото на поета и философа.

Самовгълбяването и способността на автора да навлиза и в най-сложните аспекти на човешкия живот е една от характерните черти на поетичното творчество на Тодор Билчев, но те особено силно се усещат в четвъртата част на настоящата стихосбирка.

Авторът, опитвайки се да си обясни житейските пътеки, дава на читателя и своя отговор на многобройните въпроси на ежедневието, но и на една от фундаменталните философски категории – за смисъла на съществуването. Разглеждайки живота като една илюзия, която сме принудени да приемем за реалност, ние не спираме да се вираме в просторите на необятното, търсейки себе си навсякъде и с изненада откривайки се в самите себе си, където е заключено небето на търсеция човешки дух.

Тези са причините четвърта глава да носи заглавието „Илюзия реалност“, а цялата книга да носи името на последното стихотворение – „Под небето в мене“. Като разгърнахме книгата и стигнахме до нейния финал, оставяме на любознателния читател удоволствието да открие магията на любовта, изящството на новата поетична форма апева и мъдростта на сатирата в първите три части на двайсет и първата стихосбирка на Тодор Билчев „Под небето в мене“, която вече е под печат.

КНИГА ЗА ДОБРИЧ

ЗА РЪКОПИСА И ИЗДАНИЕТО

В края на последното тримесечие на 2021 г. издателство gabriell-e-lit осъществи като електронна книга сборникът „Документи за Добрич и Добричко, съхранявани във фондовете на Държавен архив-Русе“ със съставители Тодор Билчев и Цветомира Димитрова. Редактор е Цветолин Недков от Регионален исторически музей-Добрич, а рецензент е ас. Камелия Койчева от Шуменския Университет „Епископ Константин Преславски“.

По този начин навлязохме в една нова за нас територия – краеведската литература. Изданието е спонсорирано от Община град Добрич. Печатното издание ще зарадва читателите ни в празничните дни между Коледа и Нова година.

Книгата съдържа 83 документни приложения, сред които снимки, статии от вестници, плакати и програми от културния живот, свързан с Русе и Добрич, лични писма и пощенски картички, кореспонденция с институции, вкл. с ДА-Русе и др.

Композиционно, съдържанието е разделено в пет основни части.

Първата част е озаглавена „Обществено-политически живот“, която включва две подзаглавия – „Общественици и обществени организации“ и „Поборници, опълченци, участници във войни и бунтове“. Лично мен ме впечатлиха спомените на Стоян Василев от с. Шабла, свързани с Дуранкулашките селски бунтове от 1900 г., както документите, свързани с живота и съдбата на немските преселници в с. Али анифе, Добричко и сведения за интернирането им от румънците след завземането на Добруджа. 1 ян. 1927 г. – 29 март 1943 г. – исторически факт, който не познавах.

Втората част е озаглавена „Просвета и култура“ и бих я нарекла сърцевина на изследователските находки, а може би и на изследователските търсения. Тук намираме документи за най-старото средно светско училище в България, наред с известната Априловска гимназия в Габрово, а именно Русенската първа мъжка гимназия. В нейната „Юбилейна книга на Русенската народна мъжка гимназия „Княз Борис“ – Русе, 1935 г. търсим името на най-добруджанския български писател, Йордан Йовков, за когото знаем, че е бил за кратко ученик в това престижно училище. Но търсенията на съставителите не се оказват ползотворни в тази насока. Затова пък, натъкват се на друг факт, свързан с Йовков, с който ще запознаем нашите читатели по-късно в изложението.

От този раздел на книгата ще научим и за извънучилищните дейности, свързани с междуучилищен обмен, почивно дело и др.

Много интригуващ е разделът „Култура“, в който се запознаваме с биографиите и дейността на интересни личности с добруджански корен, оставили ярка следа в националната и регионална културна история и традиции в областта на музиката, поезията и литературата, изобразителното изкуство, а също във физкултурата, спорта и туризма. Много интригуващ е разделът „Култура“, в който се запознаваме с биографиите и дейността на интересни личности с добруджански корен, оставили ярка следа в националната и регионална културна история и традиции в областта на музиката, поезията и литературата, изобразителното изкуство, а също във физкултурата, спорта и туризма. Правят впечатления имена на хора, свързани чрез творческата и житейската си съдба с Добрич и Русе, като музикантите Йордан Иванов, Борислав Михайлов, Стефан Вачев, Георги Вачев, прима балерината на Русенската държавна опера Надежда Руменин, актьорът Константин Димитров, поетите Стоян Коев, Веса Караджова, Мила

Доротеева, Панайот Чивиков, художникът Васил Букуров и др.

Третият основен раздел в книгата е „Промисленост и горско стопанство, където тежестта пада върху лечебното и ветеринарно дело.

В четвъртата част, озаглавена „Духовен живот“ е разгледана дейността на църковната институция. Като въведение е направена кратка ретроспекция на новата българска църковна история, а именно след събитията от 1864 г. Тук изпъква името на митрополит Симеон Варненски и Преславски, като е разгледана в детайли неговата биография и приносят му към духовността, както и връзките му с Добрич и Добричко, следи от които намираме във фондовете на Държавен архив – Русе.

В последната, пета част, са събрани всички намерени от изследователите-съставители на книгата документи, които не могат да се класифицират в другите четири категории и е озаглавена „Други“. Там ще намерим отглас от събития, свързани с честването на 1300 г. от създаването на българската държава и мемориалния комплекс, в който изпъква най-големият в страната паметник на хай Аспарух.

Наред с това, присъстват и документи, свързани с дунавския речен флот и някои семейни спомени, които стават достояние на обществото след попадането им в Държавния архив – Русе.

АКЦЕНТЪТ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НИ

В един толкова разнообразен като съдържание труд е може би трудно да се акцентира върху конкретен проблем или събитие и всеки обективен поглед би бил затруднен в това отношение.

Но погледът ми на филолог и дългогодишен преподавател по български език и литература не е обективен и безпристрастен. За мен сърцето на този документален труд с множество достойнства тупти с ритъма на

пеещите каруци на Сали Яшар. Беглата следа, или по-скоро липсата ѝ (тъй като, както става ясно от текста, във фондовете на ДА-Русе не са открити писмени данни от присъствието на ученика Йордан Йовков в Русенската мъжка гимназия) прави това малко зрънце история толкова ценно.

Но нека дадем думата на съставителите Тодор Билчев и Цветомира Димитрова и да надникнем в текста на нашето издание.

* * *

Тук трябваше да присъства името на най-добруджанския български ученик, това на писателя Йордан Йовков, който също през този период за кратко преминава през тази гимназия, но, за съжаление, документи за това не можахме да открием. Открихме само нещо, което косвено касае писателя и затова не пропускаме да го включим тук в нашата книга. Това са писмата от ИМ – Добрич до нашия фондообразувател Димитър Роев за издирване родовете му корени, които водят до близкото му родство с известния с пеещите каруци Йовков герой Сали Яшар и неговото село Али Анифе, за което по-горе вече разказахме. А сега, ето и писмата:

„Баща ми е бил чичо на Сали Ашар – живеели в Шумен. Изработвали пеещите каруци.“ – само това е записал Д. Роев на гърба на едно от писмата, изпратени до него от Добрич. А самото писмо гласи:

„Уважаеми господин Роев,

Извиняваме се, че закъсняваме с отговора на Вашето писмо, но Литературен музей „Йордан Йовков“ няколко месеца нямаше уредник. Пише ви човекът, който току-що бе назначен на упоменатата длъжност.

Сведенията, с които разполагаме са извадени от книгата на Димо Минева „Йордан Йовков. Спомени и документи.“, Варна, 1969 г. Ще Ви цитирам споме-

ните на Коста Йовков (най-малък брат на писателя) и Ловчо Стоянов (учител, приятел на Йовков).

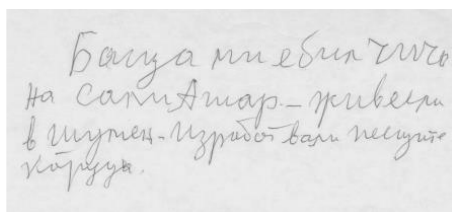
Коста Йовков

„В село Харман (дн. с. Кардам) имаше добър майстор на каруци, но не се казваше Сали Яшар. Селото Али Анифе в Добричка околия е далеч от Чифуткьой (дн. Йовково). В нашето село имаше един татарин Джапар. В Добруджа смяташе най-хубави каруци, които дрънкат...“.

Ловчо Стоянов

„Селото Али Анифе се намира от лявата страна на шосето Добрич – Езибей – Армутлии (дн. път Добрич – Крушари). Казва се Али Анифе Калфа, за разлика от Дурут Калфа. Йовков е знаел името на селото като любимо и приятно за изговаряне име. Самото село е малко. Али е име на турчин, а Анифе е име на туркиня.

Сали Яшар е турско двойно име. Йовков е живял в Чифуткьой между татари и турци; живял е и в Саръджа (дн. Росица), където през него време по-голяма част от населението се състоеше от турци. Той е наблюдавал и млади и стари турци и кадъни. Избрал е за своите герои имена, които са благозвучни и приятни за него: Сали Яшар, Джапар, Шакире.“ ...

Баща ми е бил турчин
на Сали Яшар - живял
в музеев. Изградил е вали неговото
каруца.

ДА – Русе, Ф. 1400, оп. 2, а. е. 29, л. 1, 2, 2-гр. – Писма от литературен музей „Йордан Йовков“ – Добрич до Д. Роев за изясняване на родовите му корени – 1993 г.

Последват призивни думи към Роев от уредничката Кремена Митева за съдействие по изнамирането на роднините на Д. Роев, които не касаят Йовков и затова пропускаме.

Но няма да пропуснем, че на гърба на едно от двете писма някой, вероятно Д. Роев е изписал: „Прототипът на Сали Яшар“. А под писмото стои датата 27.04.1993 г. – Добрич

Това е малкото Йовково зрънце в Държавен архив – Русе. Но нека не забравяме, че обширните добруджански житни поля винаги са покълвали от множество малки зрънца.

КОЙ Е ДИМИТЪР РОЕВ

За да представим на читателите на списанието един малко по-пълнен портрет на източника, от който черпим информация за прототипа на един от най-запомнящите се и любими герои в българската литературна класика, а именно – майсторът на пещите каруци Сали Яшар, помолихме Тодор Билчев, за повече информация. След няколко дни получихме резюмето на неговото проучване.

РОЕВ, ДИМИТЪР СИМЕОНОВ (1916-1999)

Роден на 18 февр. 1916 г. в с. Златарица, Велико-търновско; учи във Военноморското училище във Варна (1933-1936); стажант-капитан в Параходство „Българско речно плаване“ – Русе (1936), началник на пристанище Тутракан, представител на Стопанско обединение „Воден транспорт“ в Корабостроителен завод „Иван Димитров“ – Русе; лектор-преподавател в Техникум по корабостроене – Русе (1970-1975); един от създателите на литературен кръжок „Н. Й. Вапцаров“ в Русе; автор на над 1000 сатирични стихотворе-

ния и епиграми; награден с орден „Кирил и Методий“ - III степен (1975); умира в Русе 21.04.1999 г.

Автобиография на Димитър Роев (1976); преписки с Централен военен архив – Велико Търново, за издаване удостоверение за участие във Втората световна война (1984), с Военноморски музей – Варна за участие в срещи-конференции на ветерани (1984-1986); биографични бележки от Дора Янева (б. д.); списък с отличията на Д. Роев (б. д.). Нарездане за ремонт на моторен кораб „Клисура“ протокол, инструкционна карта, акт за строително-ремонтни работи (1971-1972).

Поemi и хумористични произведения на Д. Роев (1963-2001); преписки с редакции на вестници с приложени епиграми и сатирични стихотворения от Д. Роев (1954-1987); преписки с Христо Радевски, Радой Ралин, Иван Коларов и др. с приложени стихотворения (1963-1986).

Групови снимки на Д. Роев с различни лица (1940-1976).

Автобиография (1976); свидетелство за раждане (1916); свидетелство за завършен шести клас (1933); скици на кораби и машини, планове и схеми изработени от Роев (1937); лични дневници като студент (1937-1938); служебен международен паспорт, спестовна книжка, свидетелства и удостоверения за трудов стаж (1939-1953); входни карти и легитимация (1953, 1955); грамоти (1965-1988); скръбна вест (1999).

Писма от Д. Роев до литературен кръжок, за събрание-концерт по случай „100 г. морско образование – Варна“ (1949, 1981); статии, стихотворения, епиграми и разкази (1939-1999)

Портретни и групови снимки на Д. Роев с екипажи на кораби (1930-1990)

Стихосбирки на русенски поети членове на литературен клуб „Н. Й. Вапцаров“ с председател Д. Роев с автографи от авторите (1996-2000); некролог за 40 дни от смъртта Стоянка Роева - съпруга на Д. Роев (2002).

* * *

В един документален труд, както и в бележките, с които трябва да бъде представен може би няма много място за размисли, свързани с житейското преосмисляне на онова, което оставяме след себе си. Но точно в мига, когато оставяме един ръкопис, роден и изграден от писмените знаци на една отминала епоха усещаме силата на съхраненото, „замръзнало във времето“ слово.

И, без съмнение разбираме, че именно писменото наследство, което създаваме и правим достойние на обществото, поверявайки го на фондовете на Държавния архив, е една от следите, които можем да оставим след себе си...

Да, в заключение ще възкликна: „Писаното слово остава и в него живее частица от истината“!

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	5
ПЪРВА ЧАСТ	7
ПРЕДИ ДНЕВНИКА.....	9
12 октомври 1991 г.....	9
ПЪРВИ ДНЕВНИК	15
23 юни 1997 г.....	15
24 юни 1997 г.....	16
25 юни 1997 г.....	18
26 юни 1997	20
27 юни 1997 г.....	21
12 юли 1997	23
16 юли 1997	25
20 юли 1997	26
27 юли 1997	27
12 август 1997.....	28
13 август 1997.....	29
17 август 1997.....	30
9 октомври 1997	32
ВТОРИ ДНЕВНИК.....	33
6 януари 1998 г.....	33
7 януари 1998 г.....	34
ВТОРА ЧАСТ	35
ТРЕТА ЧАСТ	39

„ЮПИТЕРОВА ЖЕНА“ НА РОСИЦА КОПУКОВА	41
МОСТЪТ НА КОЛЪО ФИЧЕТО	42
ЗА „РЕШИ СЕ И ЩЕ СИ СВОБОДЕН“ НА ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА.....	43
ЗА РОСЕН МАРКОВ И БЛОГА	45
„ТИКВЕНИ МЕДАЛИ“	45
За блага и неговия автор	45
СТЪПКИТЕ ПО ПЛАМЪЦИТЕ НА ЖИВОТА.....	48
За „Стъпки по пламъци“ в контекста на творчеството на Габриела Цанева	48
Новаторството като еманация на традицията.....	48
Думите и багрите	49
„ЧЕТИРИ ЕДНОАКТНИ ТРАКИЙСКИ ПИЕСИ. СОНЕТИ И ЧЕТИРИСТИШИЯ“ НА ЛИЛЯНА РАЙЧЕВА	50
За изданието	50
За оформлението	50
За автора	50
За творбата.....	51
Пиесите	51
Поезията.....	52
Заключение	52
МЪДРОСТ И УСМИВКИ.....	53
или за „Усмивките на мъдростта“ на Николина Пенева.....	53
ЗА „НОЩТА НА ЩУРЦИТЕ“ НА ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА	57
ЗА „ПЕЧАТ ВЪРХУ КАМЪК“ НА АННА ДИМИТРОВА	61
„ПОД НЕБЕТО В МЕНЕ“ НА ТОДОР БИЛЧЕВ	64
КНИГА ЗА ДОБРИЧ.....	65
ЗА РЪКОПИСА И ИЗДАНИЕТО	65
АКЦЕНТЪТ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НИ	67
Коста Йовков.....	69
Ловчо Стоянов.....	69

КОЙ Е ДИМИТЪР РОЕВ..... 70

Надежда Александрова Цанева

Дневник с обратна дата

Българска, първо издание

Редактор Габриела Цанева

ИЗДАТЕЛСТВО

gabriell-e-lit

www.gabriell-e-lit.com

e-mail: gabriell-e-lit@mail.bg

Платформа за електронни книги:

www.e-books.gabriell-e-lit.com